

Nietzsche'nin Decadence Kavramı Bağlamında Felsefi Sağaltımın İmkanları

Dilnur KARABULUT^{1,*}

¹Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Antalya, Türkiye

*dilnurk@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Nietzsche'nin decadence kavramından eş deyişle insanın olanaklarını kapatan tüm durumlar olarak gördüğü çürüme, çöküş ve bozulma halini ifade eden bu kavramdan yola çıkarak insanın nasıl daha iyi kendisi olabileceği üzerine bir değerlendirme yapmaktır. Decadence durumunun aşılmasının, yaşama sağaltıcı bir etkisi olduğu düşünülürse aynı zamanda Nietzsche'nin kötümserlik ve iyimserlik hakkındaki düşünceleri bu kavramla daha açık görülmüş olur. Bu bağlamda insanın kendini bilgelikle sağaltımı ancak ortaya çıkarması gereken gerçek iyi ve kötü kavramıyla gerçekleşebilir. Çünkü insanın kendi yaşamını bilgelikle sağaltması için üst insana kulak vermesi ve gerçek değerleri bilmesi gerekir. Dolayısıyla bu tedaviye rehber olan Zerdüşt ile karşılaşılır. Zerdüşt, insan olmayı en iyi bilen, decadence durumunu aşmış ve yol gösteren üstün insandır. Dekadance yaşam biçiminin karşısında üstün insan 'übermensch' vardır. Zerdüşt felsefi tavrıyla, tüm anlayışların ötesinde kendini geliştirmeyi eş deyişle bir tedavi yoluyla kendi potansiyelinin farkına varıp, kendini aşmayı, üstünleşmeyi ve böylelikle sürü kalabalığından ayrılmayı yani decadence durumunu aşmayı salık verir. Böylelikle kendin olma ve yaşam arasında nasıl bir sağaltım ilişkisi olduğu, Nietzsche'nin dekadance olan insanlara karşı olmaktan ne kastettiği açıklanarak, O'nun felsefesindeki insan ruhunu tedavi etmeye yönelik saptamalar gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Decadence, Değerler, Nihilizm, Sağaltım.

The Nietzsche's Possibilities of Philosophical Counseling in the Concept of Decadence

ABSTRACT

The purpose of this study from Nietzsche's concept of decadence similarly all the situations that close human's possibility decay, collaps and deterioration of the concept that expresses the way out from this way to make an assessment of how people can be better. If it is thought that overcoming the decadence situation is a counseling effect on life, at the same time Nietzsche's thoughts about pessimism and optimism are more clearly seen with this concept. In this context, human's of the self counseling with wisdom can only be realized by the concept of real good and evil which must be revealed. Because it is necessary for a person to listen to the superiorman and to know the counseling values in order to heal his own life with wisdom. Therefore, this treatment guide is encountered with Zarathustra. Zarathustra is the superior man who knows best how to be a human, who has transcended and led the decadence. There is a superior man 'übermensch' against the decadance way of life. Zarathustra, by his philosophical attitude, to develop himself beyond all understanding, recognizes his own potential through a counseling, and says to overcome himself, to overcome himself, and thus to overcome the decadence of the multitude of herds. Thus, what kind of counseling relationship is there between self and life, explaining what Nietzsche meant by dealing with people who were decadence, attempts have been made to reveal the determinations to counseling the human spirit in his philosophy. the same time Nietzsche's thoughts.

Keywords: Decadence, Values, Nihilism, Counseling.

GİRİŞ

Antik Yunan'da varoluşsal problemlerle metafiziksel anlayışı birlikte algılayan bir çok filozofun bu geleneğini modern felsefenin teolojik kökenlerinde görmeye beraber, 17. yyda özgür irade ve determinizm ile ayrı bir yola girildiğini görürüz. Çünkü bu yüzyıldan itibaren artık düşünce biçimleri değişime uğramaya başlamıştır. Onyedinci yüzyılda başlayan epistemolojik kırılmalardan dolayı dünyevileşme çabaları sonucunda bir çok filozof insanın Tanrı'dan ayrı olarak dünya içindeki varlığını yeniden sorgulamaya girişir. Dolayısıyla Ortaçağ sonunda artık felsefe tekilleşmiş ve metafizik hakimiyetin serimlediği tekilleşmiş tündengelsel dünyadan düalist bir insan tanımlamasıyla tümevarımsal dünyaya geçiş yapılmıştır. Nihayetinde Descartes'in ruh-beden ayrımıyla bir kırılma yaşanmıştır. Onsekizinci yüzyıldan sonra insanın kendisiyle ve dünyayla kurduğu ilişkide anlayan, anlamlandıran, değer üreten ve kendine yönelen insan nedir sorusuna cevaplar Aydınlanma döneminde özellikle Kant'ın (1724-1804) akla eleştirel yaklaşımıyla insan anlayışı ve Scheler'in (1874-1928) antropoloji anlayışı gibi her ne kadar farklı yaklaşımların sentezini görsek de Nietzsche bu çerçevenin dışında kalmıştır. Ondokuzuncu yüzyılda da devam eden epistemolojik hareketlenmelerle, insan algısı değişerek, savaşlar ve ekonominin çöküşüyle değerlerin alışı ediliş insanın kendini bir problem alanı olarak tekrar sorguladığı bir dönem yaşanmış, böylelikle günümüze kadar tartışılacak ayrı bir boyut kazanmıştır. Nietzsche (1844-1900) ahlaksal ve dinsel teorilerin bir eleştirisini yaptığından dolayı, düşüncelerini kendi döneminin tarihsel ve sosyal bağlamıyla birlikte ele alınması gerekir. Bu bağlamda Nietzsche'nin insan ve sağaltım ilişkisine bakmak yerinde olacaktır.

“Felsefi sağaltım, felsefenin bütün alanlarda ürettiği değerleri, kuram-eylem bütünlüğü içinde işler. İnsanın insanla ve insanın insanlıkla tedavisini amaçlar. Sağaltım, genel olarak iyileştirme anlamı bakımından danışmanlık, koçluk ya da terapiden daha derin ve felsefenin kapsamına daha uygun bir anlama sahiptir.” (Filiz, 2018) Sağaltım, varoluşsal iyileşme, iyileştirme ve felsefenin bir tedavi yöntemi denilebilir. Sağaltım kavramı, 2500 yıldır kimi zaman terapi kimi zaman iyileşme deyiimi olarak kullanılmıştır. Yani insanın varoluşsal sorunlarının bir felsefi seferberliğidir.

Bu bağlamda sağaltımın kaşısında duran decadence kavramının ne demeye geldiği niçenin insanın nasıl bozulma, yozlaşma ve çürümeye gittiğini, insanın nasıl değersizleştiğini göstermesinde şekillenir. Peki ne yapılabilir? Nietzsche, kendi dönemini analiz ederken etik sorununu görür, bilim ve teknolojinin vardığı yeri ve toplumsal kargaşayı analiz eder. Felsefi sağaltım açısından en çok bunun etikle bağlaştığını görürüz. Etiğin çığnenmesini en büyük decadence olarak gören Nietzsche ileride bahsedeceğim önemli önerilerde bulunur.

Aklıyla egemenliğini ilan eden insan, bir hiyerarşi yaparak kendini en üstün tür olarak görmeye başlamıştır. Bu bağlamda Nietzsche'nin decadence kavramı ile değişen felsefi antropolojideki ‘üstün’ insan anlayışı, bir çok büyük filozofun düşüncelerini etkilemiştir. Özellikle de en önemli filozoflardan biri olan Heidegger'i (1889-1976) derinden etkileyerek dekadans kavramı, inotantik insan formuna dönüşmüştür. Denilebilir ki Hristiyan ahlakının örtüsünün açılması Heidegger'de varlığın üstündeki örtünün açılmasına karşılık gelir.

Yine felsefe tarihinde çoğu filozofun hayatın anlamı problemine aşkın bir cevap aramasından yani teolojik yaklaşımdan ayrılan Nietzsche bu anlam bulma çabasını yeryüzünde bulur. Nietzsche'ye göre teolojinin çöküşüyle birlikte dünyada artık akıl ve iyinin birbirinin güvencesi olmadığı gerçeği gözler önüne serilmiştir.

Değerlerin Yeniden Değerlendirilmesi

Nietzsche'nin değerlere ilişkin felsefi tavrı eleştirel tarzdadır. "Artık bakış açılarını ters yüz etme sanatını biliyorum; bu da, 'genel değerlerin yerine başkalarını koyma'nın sadece bana ait bir el becerisi olduğunun gerekçesidir." (Nietzsche, 2012:13) Decadence sürecini yaşayan biri olarak o çerçeveden yaklaşabilen biriyken aynı zamanda bir üst insan olarak bunun ötesinde de bir bakışa sahip olduğunu söyleyen Nietzsche'ye göre, işte tam da bu özelliğiyle değer denilen anlamsız kavramların içini ustalıklarla doldurmayı ancak kendisi yapabilir. "Bütün değerlere yeniden değer biçmek: Bu, benim insanlığın dirilişi için ileri sürdüğüm formüldür" (Nietzsche, 2012:126) diyerek bize bu değerlendirmenin bir yöntemini sunan Nietzsche, kendi dönemine kadar gelip de yanlış olabilirliliği üzerine düşünülmemeyen ve değeri sorgulanmayan ne varsa bir eleştirisini yapar. Denilebilir ki bu eleştiri insanın şu anki durumuyla ilgili olarak ilişkileri, ahlaksal yönü, din ve dini kurumların analizi bağlamında düşünülmelidir. Çünkü şu anki duruma nasıl geldik Nietzsche için önemli bir sorudur.

Bu yöntemin bizim için önemli yanı, insan varlığının kendini aşma noktasında yapacağı ilk işi göstermesidir. Yapılacak ilk iş, insanlığın ortaya çıkardığı tüm değerlerin yeni baştan değerlendirilmesidir. "Eski değerlere yeniden değer biçilmesi, büyük savaşa, mahşer gününe geçilmesi." (Nietzsche, 2012:110) Hayatta kalma mücadelesiyle oluşturulan değerler, bir zaman sonra amacından saparak başka bir boyuta getirilmiştir.

"Artık bakış açılarını ters yüz etme sanatını biliyorum; bu da, 'genel değerlerin yerine başkalarını koyma'nın sadece bana ait bir el becerisi olduğunun gerekçesidir."(Nietzsche, 2012:13) Decadence sürecini yaşayan biri olarak o çerçeveden yaklaşabilen biriyken aynı zamanda bir üst insan olarak bunun ötesinde de bir bakışa sahip olduğunu söyleyen Nietzsche'ye göre, işte tam da bu özelliğiyle değer denilen anlamsız kavramların içini ustalıklarla doldurmayı ancak kendisi yapabilir. Burada üstün insan, bir varoluş tarzıdır.

Ancak bu şekilde insan, dünya içinde olmaklığın anlamını yakalayabilir ve Zerdüştüğe giden yolu görebilir. Zerdüştüğü hem bir yaşam biçimi olarak görmek hem de ona soyunmak gerekir. Bu bağlamda Zerdüştü tekrar çocukluğa dönmüş olur. Çünkü çocuklarda doğal tavır varken sürü insanı mesela dümdüz bir şekilde acıktığını dile getirmez. Oysa bu insanın doğal tavrıdır ve sadece çocuk bunu yapabilir çünkü çocukta bir gelenek yoktur. Bir aslanın bile yapmadığını çocuğun yapmasından söz eden Nietzsche'ye göre, "Masumluktur çocuk ve unutkanlık, bir yeni başlangıç, bir oyun, kendiliğinden dönen bir çark, bir ilk hareket, bir kutsal Evet."(Nietzsche, 2008:34) İşte Zerdüştü de çocuğun davrandığı gibi davranmak için geleneğin, değerlerin, içgüdülerin üstünden atılmasını ister. Burada bir ahlak yıkımı ortaya çıkar. "Hıristiyanlar ve diğer Nihilistlerin reddettiği, var oluşun diğer özellikleri, değerler düzeninde miktarı ölçülemez bir yüksek düzene aittir, dacedence içgüdüsünün iyi dediği veya iyi diyebileceği her şeyden daha üstündür."(Nietzsche, 2012:69) Bu anlamda Nietzsche'nin nihilizmi değerleri ters yüz etmedir. Burada kastedilen değerleri değersizleştirmek değildir; çünkü değersizleştirmek de bir değer biçmek olurdu. Değerleri ters yüz etme ise doğal olmayan şeylerin insanın doğasını ele geçirmesini engellemek anlamında kullanılmıştır.

Batı düşüncesi, şimdiye kadar farklı adlandırmalarla anlamsızlığını sürdürerek şekillendirmişti. Böylelikle bize yapılması gerekeni salık verir: "Ve her kim ki iyinin ve kötünün yaratıcısı olmak ister, öncelikle bir yok edici olmalı, değerleri parçalamalıdır." (Nietzsche, 2012:127) Nietzsche, ahlaki değerlerin neliğini ve aslında insanların yaşamını nasıl etkilediğini göstermeye girişir. Çünkü gerçeğe aykırı olan ya da insanın doğal tutumuna aykırı olan değer yargılarının egemenliği yüzünden değer kavramının anlamı bozulmuştur. Bu bağlamda insana değerlerin somut olarak etkisini yaşamı yükseltme ve zenginleştirme işlevi görüp görmediğiyle ilişkilendirir. O halde bu durumun tam tersi yaşamı yoksullaştıran değerleri açıklamak gerekecektir. Çünkü insan yaşamını bir yoksullaşmaya, çürümeye, dekadansa götüren her değerlendirme aynı zamanda sanatta, bilimde, edebiyatta vs. olabilecek

başarıları da engellemiş olur. İşte Nietzsche'ye göre geleneksel ahlakın olumsuz etkilerinden biri budur.

“Korumak için kendini değer biçti insan önce eşyaya, - o yarattı önce anlamını eşyanın, insanca anlamı! Bunun için kendine insan der, yani: değerlendiren. Değerlendirmek, yaratmaktır: işitin, ey yaratıcılar!”(Nietzsche, 2008:61) Yeni değerler üretilmesi için eski değerlerin yerinden edilmesi gerekir. İşte decadence bu üretim durumuyla uğraşır. Dolayısıyla decadence durumunun yarattığı bu tarihi, dini, ahlaki ve felsefi düşünce anlayışlarını ezberlemeyi reddetmeyle başlayan bozulma, aslında aydınlanmaya doğru giden insanların ayak sesleridir. Nietzsche için bu, “ahlaki değerlerin kaynağı nedir’ sorusunun en önemli soru olmasının nedendir çünkü bu kaynak insanın geleceğini belirler.” (Nietzsche, 2012:88)

Değerlerin asıl işlevine değinen Nietzsche, kendine dönen üstün insanın hem geçmişini gösterip hem de geleceğine yön veren bu kavramın, üreten ve sorgulayan insan tarafından tekrar ortaya konularak başarı sağlamanın önemini gösterir. Değerlerin yeniden değerlendirilmesi düşüncesinden yola çıkarak öncelikle Nietzsche'nin bir varlık olarak insanın 'aşılması' gereken bir şey olduğunu belirtmesiyle ilişkisinde anlam bulduğunu belirtmek uygun olacaktır.

Bir Bozulma Olanığı

Nietzsche'nin kendi döneminde hakikat ideali çerçevesinde şekillenen şeyin bir decadence kültürü olduğunu ifade eder. Decadence kültüründen kastedilen aslında bir kültür yoksunluğa vurgu yapmaktır. Çünkü hakikat diye bahsedilen Nietzsche'ye göre yaşamın ve değişimin yadsınmasını temel alır.

İşte bu çürüyen insan haline alternatif olarak dürüst ve bilge insanı konumlandırır. “Zerdüş sadece başak düşünürlerden daha çok ve daha uzun deneyimlere sahip olmasından değil (...) daha da önemlisi, tüm düşünürlerin en dürüstüdür.”(Nietzsche, 2012:128) Zerdüş öğretisine göre dürüst olmak, en büyük erdemdir; yani Nietzsche'ye göre gerçeklerin önünde duramayarak kaçan idealist korkakların tam tersidir.

Denilebilir ki Nietzsche, öncelikle Platon'dan beri süren bir felsefi geleneğin Batı düşüncesini nasıl haikimiyeti altına aldığına işaret eder. Tüm felsefe tarihini anlamsızlıklarla dolu olarak gören Nietzsche'ye (Nietzsche, 2012) göre bir tek Herakleitos bu gelenekten ayrılır. “şeylerin sürekli akışı, her şeyin akmakta oluşu, evrenle ilgili en önemli doğrudur. Ona göre evrende kalıcılık ve durağanlık yoktur; her şey değişmekte, yakarak, yıkarak yaşamaktaydı.”(Cevizci, 2005:826). Kendinden önce her şeyin sürekli yok olarak yeniden doğması anlayışını benimsemiş olan bu filozofun Zerdüş'ün öğretilerine benzer görüşlere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Nietzsche yok oluş ve yok edişin onaylanması anlayışını düşünmüş olan bir tek bu filozofla ilişki kurarak itibar gösterir.

Böylelikle Nietzsche, Alman idealist felsefe geleneğinin yaratmış olduğu normatif değerlerin ahlak kurallarının bir eleştirisini yapar. Ahlakın nasıl temellendirilemeyeceğini gösterir. Bu ahlak insanın kendine dönmesini engellediği için tehlike arz etmektedir. Şan, ün, vs. erdemlerin aslında çürümüş olduğunu ve yeni bir düşünce sistemine ihtiyacı olduğunu gösterir. Nietzsche aslında bu benzeşmeyi, çürümeyi, decadence, sürü dediği şeyin tüm tarihselliğin getirdiği şey olarak görüyor. Giderek katılaştı ve artık değerlere dönüşen bu kötü şey, edebiyatta, kültürde vs. birbirinden olumsuz olarak beslenen bir yaşam biçimi haline gelmesini eleştirir ki bu eleştiri, çağın insanına yönelik bir eleştiridir. Yani bayağılığın, sıradanlığın zaman zaman kendini ince ve nezaketli olarak göstermesini eleştirir. Bu bir kişi anlamında değil yaşamın kendisinin insanı nasıl değiştirdiğini gösterir.

Yaşam bir oyun, bir ironi, bir metafordur. İnsan, kendini sağaltarak yani iradesiyle kendini bir işe vererek düşünmesiyle bu durumları fark eder ve kurtulur. Nietzsche için nihilizm ile birlikte insan, değerleri eleştirerek varoluşunu kavramaya çalışır. Dolayısıyla dünyanın, onu algılayan insanın eylemlerinin sağaltıma dönüşmesi nihilist eleştiriden sonra mümkündür. Dünyayı sağaltarak gören bu mümkünlük nihilizmin yükselişinden sonra kendini gösterir. Çünkü ancak tüm bağlarından kurtulabilmiş insan kendini tam olarak görüp sevebilir.

İnsanın Kendini Sevmesi

Nietzsche, “Üstinsanı öğretiyorum ben sizlere. İnsan aşılması gereken bir şeydir. Onu aşmak için sizler ne yaptınız?” (Nietzsche, 2008:21) deyip uyarıda bulunurken artık bir şeyler yapmak gerektiğini de açıklamaya girişir. “Hayata olan sevginiz de en yüksek düşüncesi olsun hayatın! En yüksek düşüncenizi ise ben emretmeliyim size, o da şu: insan aşılması gereken bir şeydir.”(Nietzsche, 2008:52) Burada insanın aşılması gerektiğiyle ilgili uyarıdan kastedilen, hem diğer felsefi anlayışların insanı konumlandığı yeri aşma hem de kişi olarak insanın kendini bir tedavi yoluyla aşması anlamındadır.

Nietzsche'nin insanlara olan bir uyarısı da bir decadence olmayı artık bırakmaları gerektiğiyle ilgilidir. Bu duruma karşı olduğunu söylerken, “...kanıtım ise diğer başka şeylerin yanında, rahatsızlıklarım için hep uygun tedaviyi seçmiş olmamdır. Asıl decadentler ise her zaman kendilerine zarar veren yolları seçerler.” (Nietzsche, 2012:13) Nietzsche tüm insanlara yol gösterir. Denilebilir ki her insanda aydınlığa çıkma potansiyeli varken ancak kendi varoluşunu fark edebilen insan, üstün insan olabilir. Herkeste bu potansiyel vardır ama ortaya çıkması yapı ve maharet gerektirir. Tıpkı Aristoteles'in karakter ve düşünce erdemlerinde olduğu gibi her ne kadar erdemli olma potansiyeli hepimizde varsa da sonradan kazanılan ve öğrenilen kısmı kişinin yaşam deneyimiyle ortaya çıkabilir.

“Ben öğretmek istiyorum insanlara varlıklarının anlamını: Üstinsandır bu, karanlık bir bulut olan insandan çıkan şimşek”.(Nietzsche, 2008:28) Nietzsche, insanlar için bir yol gösterir; fakat kendisini anlayacak insanların olmayışından yakınırken, günün birinde insanların kendisinin anladığı biçimde yaşayacaklarını ve kendisinin duyduğu biçimde gerçekleri duyacaklarını umut eder. “Fakat ben, bugünden, benim doğrularım için kulaklar ve eller olmasını beklersem, kendimle tamamen zıt düşmüş olurum.”(Nietzsche, 2012:53) diyerek kendisini anlamadığını açık sözlü bir biçimde dile getiren birinden söz eder ve bunun böyle olması gerektiğini söyler. Zerdüş'ü ima ederek, “Onun cümlelerinden altı tanesini bile anlamak, yani o cümleleri yaşamak, çağdaş olarak nitelendirilen insanların çıkabileceğinden çok daha yükseklere götürür insanları.”(Nietzsche, 2012:53)

Dolayısıyla Heidegger gibi, çağının çocuğu olmadığını düşünen Nietzsche, insan olmanın ne demeye geldiğini ve nasıl daha insan olunacağı üzerine düşüncelerini aktardığı kitaplarının anlaşılmasını bu nedenlere bağlar. İnsanların artık enine boyuna düşünmesi gerekir. Çünkü yerleşmiş ya da kalıplaşmış düşüncelere dayanarak kendisinin ne demek istediğini anlamaya direnen sürü insanının önemli saydığı her şeyden daha önemli olan şeyleri kabul etmeleri kolay olmayacaktır. Çünkü Nietzsche'ye göre öğrenmemiz gereken şey budur. “İnsanlığın bugüne kadar ele aldığı ve önemli olarak düşündüğü konular aslında gerçek bile değildir.”(Nietzsche, 2012:50) Nietzsche, daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, insanların önem verdiği konular olan Tanrı, ruh, iyi ve kötü, doğru ve yanlış, erdem, günah, öte dünya, ebedi yaşamın aslında bir yalandan ibaret olduğunu söyler. İnsanın kendi varlığının büyüklüğünü başka kavramlara yüklemesiyle gelişen bu yanlış yorumlamalar Nietzsche'ye (Nietzsche, 2012:50) göre öyle bir hal almıştır ki politikanın, toplum düzeninin ve eğitim sorunlarının tamamen bozulmasına ve çürümesine sebep olmuştur.

Tüm bu çıkmazlara bir alternatif cevap olarak doğaya dönmeyi görenlere de bir eleştiriyi yapar. “İnsana göre maymun nedir? Gülünç bir şey, ya da acı veren bir utanç.”(Nietzsche, 2008:22) Nietzsche’ye göre insan da üst insan için böyle maskara veya acı verici bir şey olarak görülecektir. Dolayısıyla insanın hayvani doğaya geri dönmesi ona olumlu anlamda bir şey sunmaz. Çünkü bu farkındalığa varan insanın kendini aşarak en yükseği ve en değerliyi tasarlaması gerekir. İnsani varoluşu sorgulamaya yönelten Nietzsche, insanlığın kendini sağaltarak, çürümüşlüğünden sıyrılarak kendini tedavi etmekten başaka bir yolu olmadığını gösterir.

“Yaşamı keşfettim; onunla birlikte kendimi de yeni baştan keşfettim.”(Nietzsche, 2012:14) Nietzsche’yi anlamak, insanlara bir farkındalık kazandırma çabası ve bu bakış açısı yoksunluğundan doğan bir yaşamı anlamsızlaştırıp çürüme bulunduğu yönündeki iddiasının dayanaklarını doğru anlamaktan geçer. Şanslı olarak nitelendirdiği insanlar şu özelliklere sahiptir: duyuları daha hassas olan daha sert, daha anlayışlı, sadece kendi beğenisini hesaba katan, hayata dair tahminleri olan, kötü olayları bile kendi lehine çevirebilen insandır. “Bir nevi, öldürmeyen şey onu daha güçlü kılar.”(Nietzsche, 2012:14)

O halde insanın zihinsel ve ruhsal sağaltımı, kendini sevmeyi öğrenmekle başlar. Bu sevgi türü bir yük gibi komşu sevgisi türünden bir avarelik değildir. “İnsan kendini sevmesini, -böyle öğretirim ben -sağlam ve sağlıklı bir sevgiyle sevmesini öğrenmelidir: kendine tahammül edebilsin, avarelik etmesin diye.” (Nietzsche, 2008:176) Asıl önemli olan, insanın kendine değer vermesidir.

“Gerçek, kendini sevmesini öğrenmek, bugünlük, yarınlık bir emir değildir. Aksine o bütün sanatların en incisi, en kurnazı, en yükseği ve en sabırlısıdır. Çünkü senin sahip olduğun senden iyice saklıdır ve bütün defineler içinde en son kazılanı kişinin kendi definesidir.” (Nietzsche, 2008:176) İnsanın kendine yönelerek kendini sevmesiyle sanatsal bir yaşam anlayışı karşımıza çıkar. Artık kişinin kendi yaşamı, en gizemli haliyle karşısında durur. İnsan dünya dışı bir yerde anlam aramak yerine, yaşamın içinde ve kendi varlığıyla birlikte anlam bulmaya yönelmelidir. Bu bağlamda Nietzsche’ye göre yaşamın varlığı insanın kendinde saklıdır. Dolayısıyla insanı değerlendirirken kendilik kavramını ve beraberinde gelen sevgi ilişkisini de vurgulamak gerekir.

Elbette kendilik kavramı aynı zamanda değerlerin öğretilmeden önceki insanın arı haline işaret eder. “Beşikteyken henüz, ağır sözler ve ağır değerler ayrılır hissemize: iyi ile kötü-böyle derler bu çeyize. Onun uğruna bağışlanır yaşamamız.”(Nietzsche, 2008:176) diyerek Nietzsche, bir çocuğun ve bir yetişkinin hayata bakış açılarını betimlemelerle açıklar. Çocuk burada, kendini bulup çıkarmış insan olarak sembolleşir. Çünkü kendini bilen kişi şöyle der: “Bu benim iyimdir, benim kötumdür: bununla o susturmuş olur şöyle diyen köstebekle cüceyi: “herkes için iyi, herkes için kötü.” Gerçek, her şeye iyi ve bu dünyaya dünyaların en iyisi diyenleri de sevmem ben.”(Nietzsche, 2008:177) İyi isteminin özü, belirli bir anlamda iyinin değeri ne ise, onu, yeni iyilerin yaratılmasıyla sürekli kendisine yeni bir amaç belirleyerek aşmaktan oluşur. İşte yaşamın iyi ve kötüyü devinimi, ahlaki değerlerin herkesçe kabul edilen tanımı gibi, amaçsız bir oluş değildir. Aksine, kendisini yineleyerek, üretmek ve çaba sarfederek gerçekleştirir.

“Her kim ki iyinin ve kötünün yaratıcısı olmak ister, öncelikle bir yok edici olmalı, değerleri parçalamalıdır. Bundan dolayı en büyük kötülük en büyük iyilikten gelir: Bunun da adına yaratıcılık denir.”(Nietzsche, 2012:127) Nietzsche, bu gelecekte benim daha iyiliksever biri olmamı engellemez diyerek neyin iyi neyin kötü olarak karşılandığını yıkarak kendi iyi ve kötümüzü kurmamız gerektiğinden söz eder. Bu bağlamda Zerdüşst iyinin ne olduğunu göstermeye çalışan bir rehber olarak, gerçeği olduğu gibi tasarlayan insanın gerçek iyiden bahsedebileceğini söyler. “Ben yeni umutlar veren ilk kişiyim.”(Nietzsche, 2012:127) derken de kendine bir danışman rolü verdiğini belirtmek ister.

“Tahammül edemezsiniz kendinize ve kendinizi yeterince sevemezsiniz” (Nietzsche, 2008:62) diyen Nietzsche, sevgi ve şefkatten ne anladığımızı sorgular. Modern insanın kastettiği sevgi, onu kendisi olmaktan çıkarıp komşusuna bağımlı hale getirir. “Bir tanık çağırırsınız iyi şeyler söylemek isteyince kendiniz için ve onu hakkınızda iyi şeyler düşünmeye ayarttınız mı, siz de iyi şeyler düşünürsünüz kendiniz için”. (Nietzsche, 2008: 62) Sürü insanının kendine tahammül etme gücünün zayıflığından ileri gelen kendini sevememesi, beraberinde en yakını yani komşusunu, kendisini sevmesi için ayartmasını gerektirir. Nietzsche, sürünün değer verdiği komşu sevgisi, şefkat, merhamet, yardımseverlik gibi kavramların aslında kendini güvende hissetmek isteyen insanın güçsüzlüğünü örtmek için kurguladığı ve böylelikle hayatını değersizleştirdiğini dile getirir. “Hayatının biricikliğini onaylayamayan güçsüz insan kendisini ancak sürüye adayarak varolabilir. Vasati olmayı en yüksek değer olarak belirleyen sürü de kendisini ancak istisnai olanın sapma ve suçlulukla özdeşleştirildiği bir ortam içinde güvende hisseder.” (Cevizci, 2005:1230)

Nietzsche, ahlaki değer yargılarının değerini sorgularken sürü insanının doğasını şekillendiren bu yapıyı açıklar. Sürü insanından kastedilen kendinden önce yapılan tüm değerlendirmeleri kabul edip üzerine düşünmeyen insandır. Bu tarzdaki insanlar kendi potansiyellerinin farkında olmadan ve eleştirmeden kabul ettikleri bu değerlere göre yaşayarak, eylemlerini buna göre ayarlarlar. Çünkü tembelliğiyle üretmeyen sürü insanının bu durum işine gelir, uykusundan uyanıp kendini sağaltmaktansa korkak olmak daha basittir. Bu noktada Nietzsche, sürü insanının topluluk olarak etkisinden söz eder. Kalabalıkken güçlenen sürü insanının, asimile etme gücü vardır.

Dolayısıyla insan, Nietzsche’ye göre (Nietzsche, 2008:253) kendini tanıma sürecinde kendi yapısının, düşüncelerinin ve duygularının değişen bir şey olduğunu görerek, kendini küçümsemeyi öğrendikçe dostlarıyla arasında bir denge sağlar. Ayrıca dostluk bir başka dengeyi de gerektirir. “Köle misin? Öyleyse dost olamazsın. Zorba mısın? Öyleyse dost edinemezsin.” (Nietzsche, 2008:59) Bu uyarıda köle ruhluluğun kişinin dost olmasını engellemesi kadar zorba olmanın da başkalarının dostluğunu kazanamayacağı görülür.

Nietzsche’ye göre Zerdüşt’ün asalak dediği ve en tiksinti duyduğu insan da sevmek istemeyen; fakat sevgiden geçinen bir tiptir. Oysa kendi potansiyelinin farkında olup kendi kendini tedavi etmeye girişen insanlar cesur olup iradelerini kullanırlar. “Kendi iradelerini kendilerine verenler ve tevekküle sırt çevirenler benim dengimdirler.” (Nietzsche, 2008:257)

Bir Süreç Olarak Decadence

Nietzsche iyileşmesi uzun süren bir hastalığı yani decadence sürecini atlattıktan sonra kendisinin en belirgin deneyiminin bu olduğunu ve bir ustalaşma evresine geçtiğini söyler. Eş deyişle decadence sürecinde yaşanan çöküş ve sonrasındaki iyileşme, Zerdüşt’ün de bu dönemi yaşadığını, “decadence olduğum zamanlarda” (Nietzsche, 2012:22) demesinden de anlaşılacağı üzere, hasta ile sağlıklı ya da decadence ile decadence karşıtı olmayı yaşayarak deneyimlediğini dolayısıyla decadencenin aşılabilecek bir süreç olduğunu görürüz.

Decadence durumunun aşılmasını her insanın yapamazken, son insanlarda da bu potansiyel vardır fakat her insan bunun farkına varamaz. “Biz mutluluğu bulduk, derler son insanlar ve göz kırparlar.” Yine aynı bağlamda Zerdüşt son insan için şunları söyler, “Çobansız bir sürü! Herkes aynı şeyi ister, herkes eşit birbirine”; “Onlar akıllıdırlar ve olup bitmiş her şeyi bilirler”; “Gündüz için küçük zevkleri vardır, gece için küçük zevkleri; fakat saygılıdırlar sağlığa.” (Nietzsche, 2008:26). Böylelikle son insanın amacı mevcut durumdan yukarı sıçrama ve mutluluğu yakalamaktır. Kendine bir hedef belirleyip kendini aşmaktan üşenmeyen insan, bu sayede kendi potansiyelinin farkına varır. Son insan artık anlam

arayışını aşkınlıkta değil, memnuniyette ve kendinin farkında olarak her anlamda, ruhsal ve fiziksel olarak sağlığına dikkat etmekte bulur.

“Bütün varlıklar şimdiye dek kendilerinden üstün bir şey yarattılar: sizler bu meddin cezri olmayı ve insanı aşmak yerine hayvanlığa dönmeyi mi istiyorsunuz?”(Nietzsche, 2008:21) Nietzsche, içindeki hayvani doğayı aşıp ebediyete ulaşmaya çabalayan insanın bu akıntıda hem Hıristiyanlığın ahlaki öğretisiyle değer kazanmaya çalıştığını hem de yaşamın değeri böylesine düşürülünce, onu olumlayacak hiçbir şey sunmayan hayvani varlığıyla kalakaldığını ifade eder. Yaşamı yakalamaktansa bir zaman sonra hayat karşısında yetersiz kalan, hayatı durağanlaştıran hakikatler ve değerler üreten sürü tipi insan, çöküş tarzı yaşam biçimiyle decadance bir kültür ortaya çıkarmıştır. Çünkü aslında yaşamını korumak için ürettiği bu değerler ya amacından sapmıştır ya da değişmez olarak görülerek kutsallık verilmiş ve gerçeklikten kopmuştur. Dolayısıyla yaşamı yoksullaştırmak decadance olarak insanlığın oluşturduğu bu çöküştür.

Nietzsche’ye (Nietzsche, 2012:30-50) göre her şeyin temeline insan konulmalıdır. Kendi gücünün ya da olanaklarının farkında olmayan kişi decadance durumun bir sonucu olan nihilizmden kurtulamaz.

Nihilizm insanın dünden beri sonu gelmeden süregelen bir anlamsızlık durumunu değiştirmesiyle ve böylelikle de sağaltılmış bir kültürün ortaya çıkmasıyla aşılır. İşte decadance, bu durumu farkederek, kendini aşmasını sağlayan sağaltımsal bakış açısını kullanırsa üst insana doğru yol alır. Bu yollardan geçen Nietzsche'nin sağaltımı yaşadığını “en yüksek anlamıyla bu bir iyileşmeydi! Şifa bulmam bunun sonucuydu” (Nietzsche, 2012:83) yorumundan çıkarılabilir. Nietzsche’ye göre kendi potansiyelinin farkına vararak bir süreç olarak decadansı yaşayan insan, decadance durumun bir sonucu olan nihilizmi, sağaltılmış bir kültürün ortaya çıkmasıyla aşar. İşte decadance kişisi, kendini aşmasını sağlayan sağaltımsal bakış açısını kullanırsa üst insana doğru yol alır. Buyüzden Nietzsche’nin felsefesi, insanın nasıl daha iyi kendisi olabileceği üzerine kuruludur. Bu arayış Nietzsche’yi geleneksel değerlerin eleştirisine ve kendi insan anlayışının ortaya çıkmasına yönlendirir.

SONUÇ

Ahlaki değerlerin ve insan anlayışının alaşağı edilmiş bu yorumu, Nietzsche’nin kendi dönemine ve nihilizme bu eleştirisi, bize bir yöntem sunması açısından önemlidir. Nietzsche’nin verdiği önerilerden hareketle bu yönde okuyup olumlamaya, yaşama katlanmaya ve yaşamı anlamlı kılmaya çalışmak yani sağaltılmış bir kültür ortaya çıkarmanın yollarını aramak günümüz kaygıları açısından kaydadeğer bir durumdur.

Nietzsche’nin felsefesi, insanın nasıl daha iyi kendisi olabileceği üzerine kuruludur. Bu arayış Nietzsche’yi geleneksel değerlerin eleştirisine ve kendi insan anlayışının ortaya çıkmasına yönlendirir. Ahlaki değerlerin ve insan anlayışının alaşağı edilmiş bu yorumu, Nietzsche’nin kendi dönemine ve nihilizme eleştirisidir.

Bu bağlamda üzerinde durduğumuz decadance durumdan kurtulmanın olanağı ise üst insanın sağaltım için salık verdiği bilgece önerileriyle olur. İşte yaşamın olumlanması bununla ilişkilidir. Gelenekselin içinde insanın sağaltım anlayışı da sürü insanının nihilizme bulanmış bir değerlendirme biçimi olduğu için yeniden değerlendirilmeye gereksinir. İnsanın kendi kendini tedavi etmesi, ancak yaşamın içerisine tekrar katılarak değerli hale gelerek mümkün olur ve böylelikle sağaltılmış bir kültürü ortaya çıkarır.

İnsan kendi dünyasını ancak bilgelikle kazanılan kendini sevmeye bilebilir. Kendini bilerek, tanıyarak sevme insanın ortaya çıkarması gereken gerçek iyi ve kötü kavramıyla

ilişkilendirilir. Çünkü yaşamın gerçek anlamını yakalamak isteyenlerin üst insana kulak vererek ve gerçek değerlerin ne olduğunu bilerek yaşaması gerekir. Dolayısıyla bir tedaviden bahsediyorsak, amacı gösteren rehber büyük iş düşmektedir. Yol gösteren Zerdüşt, bir eleştiri yapar. “İnsanlığın gayesi yoksa henüz, yok değil midir, -henüz insanlığın kendisi de?” (Nietzsche, 2008: 62)

Nietzsche, insana değerini veren, üstinsanları oluşturmak için insanlara nasıl bir yaşam süreceklerini göstererek, insanların kendilerini iyi ve kötünün ötesine yerleştirmelerini ve insanın her an kendini aşmaya yönelmesini salık verir. Dolayısıyla Zerdüşt hem bir yol gösterir hem de ne yapılacağını açıklar ve değerleri yeniden değerlendirmeye çağırır. Çünkü insan nasıl yaşarsa öyle düşünür.

Decadance ya da çürüme insanın olanaklarını kapatan her şeydir. Bedenini salıveren biri, kendi çürümesini yapıyordu; oysa üst insan kendi gücünün farkındadır. Söz gelimi algılaması iyi, anlayışı güçlü, cesur vs. özellikleri vardır. Dolayısıyla kendi çağının analizini yapan Nietzsche, aslında değerlerle yüzleşme yaparak yaşamın değersizleştirilmesine ve hakikat kurgusunun temelsizliğine vurgu yapar. Çağının insanın benimsediği değerlerin geleneksel temelleri bozulmaya başlamıştır. İnsanın kendini oluşturacağını, kendi olanaklarının farkına varacağını, sağaltma potansiyelimizin artık kendini açığa çıkaracak bir aşamaya geldiğini göstermeye çalışır.

Sonuç olarak insanları tedirgin ederek onları kendi kendilerinin sağaltımını yapmaya yönlendirmek gerekir. Nietzsche'nin insanlık üzerine düşünceleri bir sağaltıma yol açar. Denilebilir ki onun yöntemi aslında yüzyıllardır insanın önemini ve değerini kaçırmış olmamıza bir tepkidir. Çünkü eğer bir değer yargısı kişinin kendisini güçsüzleştirerek onu yaşamından koparıyorsa bu durum, onun kendisi olmasını engellediği için aşılması gereken bir şeydir. O halde hem diğer felsefi anlayışların insanı konumlandığı yeri aşması, hem de kişi olarak insanın kendini bir tedavi yoluyla aşması en elzem durumdur. Bir insanın kendi potansiyellerinin farkına varıp, üstünleşmesi ise ancak sürü kalabalığından ayrılmasıyla yani decadence durumunun aşılmasıyla olur. Fakat unutulmamalıdır ki Zerdüşt bir aşamanın son hali olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü kastedilen üst insan, tarihsel gelişimle ilgili bir şey değildir. İnsan anka kuşu gibi yıkımlardan doğar, bu yıkımlar altından cesaretle çıkar, bu şekilde de Zerdüşt olur. Nietzsche'nin demek istediği, insanları tedirgin ederek onları kendi kendilerinin sağaltımını yapmaya yönlendirmektir. Denilebilir ki onun yöntemi aslında yüzyıllardır insanın önemini ve değerini kaçırmış olmamıza bir tepkidir. Böylelikle Nietzsche felsefesinde bilgeliğin insan ruhunu tedavi etme anlayışıyla nihilizmin aşılmasına yönelik saptamaların ilişkisi gözler önüne serilerek felsefi sağaltımın, etik sorunu temel alınarak bir terapi yöntemi olduğuna dikkat çekilmiştir.

KAYNAKLAR

- Cevizci, A. (2005). Felsefe Sözlüğü. Paradigma Yayınları, İstanbul.
Filiz, Ş. (2018). Felsefi Sağaltım. Pales Yayınları, İstanbul.
Nietzsche, F. (2003). Ahlakın Soykütüğü Üzerine. Çev. Ahmet İnam, Say Yayınları, İstanbul
Nietzsche, F.(2012). Ecce Homo. Çev. E.Aktan. Alter Yayınları, Ankara.
Nietzsche, F.(2003). İnsanca Pek İnsanca. Çev. M. Tüzel. İthaki Yayınları, İstanbul.
Nietzsche, F. (2008). Zerdüşt Böyle Buyurdu. Çev.O.Derinsu. Varlık Yayınları, İstanbul.